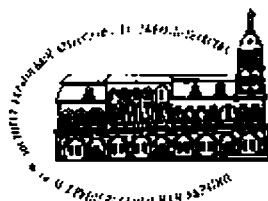

Національна
академія наук України

Інститут
української археології та джерелознавства
імені М.С.Грушевського

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

Видавництво "Світ"

<http://svit.gov.ua/>

Михайло ГРУШЕВСЬКИЙ

ТВОРИ у 50 томах

Видавнича рада:

Борис ПАТОН — голова
Любомир ВИНАР • Іван ДРАЧ • Володимир ЛИТВИН
Олексій ОНИЦЕНКО • Френк СИСИН
Ярослав ЯЦКІВ

Головна редакційна колегія:

Георгій ПАПАКІН — головний редактор
Ігор ГИРИЧ — відповідальний секретар
Геннадій БОРЯК • Віктор БРЕХУНЕНКО
Сергій БІЛОКІНЬ • Василь ДАНИЛЕНКО • Микола ЖУЛИНСЬКИЙ
Олександр КУЧЕРУК • Олександр МАВРІН • Ігор МЕЛЬНИК
Надія МИРОНЕЦЬ • Юрій МИЦІК • Всеволод НАУЛКО
Руслан ПИРИГ • Валерій СМОЛІЙ • Віталій ТЕЛЬВАК
Ольга ТОДІЙЧУК • Василь УЛЬЯНОВСЬКИЙ • Ярослав ФЕДОРУК

Михайло ГРУШЕВСЬКИЙ

Том 46

Книга I

РЕЦЕНЗІЇ НА ПРАЦІ
МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО
(1890–1914)

Серія

ДОПОМІЖНІ МАТЕРІАЛИ:
ДОВІДНИКИ, ПОКАЖЧИКИ, АРХІВИ

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО
“СВІТ”
2015

УДК 94(477)
ББК 63.3 (4УКР)
Г 91

*Випущено на замовлення
Державного Комітету телебачення і радіомовлення України
за програмою «Українська книга» 2015 року*

*Затверджено Вченою радою
Інституту української археографії та джерелознавства
імені М.С. Грушевського НАН України*

Упорядкування, передмова і коментарі Віталій ТЕЛЬВАК

Переклад статей: з російської – Іван СВАРНИК, з польської – Віра РОМАНИШИН,
з німецької – Любов ЯНИШИНА, з чеської – Надія ЛОБУР

Переклад висловів іншомовного походження – Мирослав ТРОФИМУК

Видавництво "Світ"

<http://svit.gov.ua/>

ISBN 978-966-603-223-5
ISBN 978-966-603-881-7 (Т. 46. Кн. I)

© Інститут української археографії
та джерелознавства імені М.С.Грушевського
НАН України, 2015
© Тельвак В.В., передмова, коментарі, 2015
© Видавництво "Світ", дизайн та художнє
оформлення, 2015

ПЕРЕЛІК РЕЦЕНЗІЙ
НА ПРАЦІ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО
(1890–1914)

1890

1. П. Г. [Голубовський П.]: М.Грушевский. Южнорусские господарские замки в половине XVI века. Историко-статистический очерк. Киев, 1890 // Киевская старина. — 1890. — Т. XXX. — С. 333–334.

1891

2. М.Грушевский. Очерк истории Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV столетия. Киев, 1891 // Вестник Европы. — 1891. — № 12. — С. 849–851. Стаття без зазначення авторства.

3. Uł.: Jużnoruskije hospodarskije Zamki v połowinie XVI wieka, przez M.Hruszewskiego. Kijów, 1890 in 8°, str. 33 // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1891 — Rocznik V. — S. 402–403.

1892

4. В. Б. [Боцяновський В.]: М.Грушевский. Очерк истории Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV столетия. Киев, 1892 // Исторический вестник. — 1892. — Т. XLIX. — С. 737–739.

5. Кизеветтер Ал.: М.Грушевский. Очерк истории Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV столетия. Киев, 1891. XIV+520. Ц. 2 р. 75 к. // Библиографические записки. Ежемесячное иллюстрированное издание. — 1892. — № 5. Май. — С. 377–378.

6. П. Г. [Голубовський П.]: М.Грушевский. Очерк истории Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV столетия. Киев, 1891 // Киевская старина. — 1892. — Т. XXXVIII. — С. 431–438.

7. Филевич И.П. Обзор главнейших сочинений и статей по западнорусской истории за 1891 год // Славянское обозрение. — 1892. — Т. 1. — С. 418–421.

1893

8. Драгоманов М.: Записки товариства ім. Шевченка. Видавництво, присвячене науці і письменству українсько-руського народу. Впорядкував Д-р. Юліян Целевич. Частина I. У Львові. 1892, ст. 212, ціна 1 з[о]л[отих]р[инських] а. в. // Народ. — Коломия, 1893. — № 14. — С. 130; № 17. — С. 186–188.

9. Крымский А.: Записки наукового товариства імені Шевченка. Частина I. У Львові. 1892. Стр. 212 // Этнографическое обозрение. — Москва, 1893. — № 3. — С. 177–179.

10. Крымский А.: Записки наукового товариства імені Шевченка. Том II. У Львові. 1893. Стр. 189 // Этнографическое обозрение. — Москва, 1893. — № 4. — С. 203–205.

11. [Милюков П.]: Очерк истории Кривичской и Дреговичской земель до конца XII столетия. М.Довнар-Запольского. Киев, 1891. — Очерк истории Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV столетия. М.Грушевского. Киев, 1891. — Великие и удельные князья северной Руси в татарский период с 1238 по 1505 г. А.В.Экземплярского. Т. II. СПб., 1891. — О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском

княжестве в татарское время. Р.В.Зотова. СПб., 1892 // Русская мысль. — 1893. — Кн. III. — С. 118–122.

12. Czołowski A: Gruszewski M.: Jużnorusskije gospodarskije zamki v połowyni XVI wieku. Moskwa, 1890, str. 33 // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1893. — Rocznik VII. — S. 706.

13. Szarlowski A.: Gruszewskij M. Oczerk istorii kijewskoj zemli ot śmierti Jaroslawa do końca XIV stoletia. Kijów 1891, str. XVI i 520. Z mapą ziemi kijowskiej i tablicą geneologiczną Rurykowiczów. Gruszewskij M. Wołyńskij wopros 1097–1102. Odbitka z czasopisma Kijewskaja Starina. Kijów 1891, str. 37 // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1893. — Rocznik VII. — S. 139–142.

1894

14. Антонович В., Иконников В. Отзыв о диссертации магистранта М.С. Грушевского “Барское староство”, представленной в историко-филологический факультет для приобретения степени магистра русской истории // Университетские известия. — 1894. — № 7 (Июль). — С. 5–7.

15. О. Ц. [Циуровський О.]: Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссией для разбора древних актов. Часть восьмая, т. I. Акты Барского староства XV–XVI в. К., 1893 // Записки НТШ. — Львів, 1894. — Т. IV. — С. 176–178.

16. Перший виклад з давньої історії Русі професора Михайла Грушевського // Дело. — 1894. — Ч. 220. Стаття була подана без зазначення авторства.

17. Р-ска [Прохаска А.]: Hruszewskij M. Barskaja okolicznaja szlachta do końca XVIII w. Odbitka z “Kijewskiej Staryny” str. 17 // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1894. — Rocznik VIII. — S. 352–353.

18. Р-ска А.: Hruszewskij M. K woprosu o Wołochowie. Odbitka z “Kijewskiej Staryny” // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1894. — Rocznik VIII. — S. 340–341.

19. Szarlowski A.: Serhienko M. Hromadskij ruch na Wkraini-Rusi w XIII wici. Zapiski Towarystwa imeni Szewczenka. T. I. Str. 28 // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1894. — Rocznik VIII. — S. 338–340.

1895

20. Довнар-Запольский М. К истории экономического быта Галиции в XVI веке (Жерела до історії України-Руси. Під ред. М.Грушевського. Т.1) // Журнал Министерства народного просвещения. — Седьмое десятилетие. — Часть CCCXV. — 1895. — Январь. — С. 146–156.

21. Н. М. [Н.В.Молчановський]: Записки товариства імені Шевченка, ч. 1. Записки наукового товариства імені Шевченка. Том II, III, IV, V, VI // Киевская старина. — 1895. — Т. LI. — С. 70–80.

22. Н.М. [Молчановський Н.]: 1) Архив Юго-Западной России. Часть 8, т. 1. Материалы для истории местного управления в связи с историей сословной организации. Акты Барского староства XV–XVI в. (Киев, 1893). Стр. II+126+372. 2) Часть 8, т. II. Акты Барского староства XVII–XVIII в. (Киев, 1894). Стр. 274+497 (с картой юго-восточного Подолья XV–XVIII в. и указателями имен личных и географических). 3) М.Грушевский. Барское староство. Исторические очерки. (Киев, 1894). Стр. VI+400. С картой // Киевская старина. — 1895. — Т. XLVIII. — С. 103–112.

23. Ю.С. [Сіцінський Ю.]: Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссией для разбора древних актов, часть восьмая, т. I: Материалы для истории местного самоуправления в связи с историей сословной организации. Акты Барского староства XV–XVII в. К., 1893; Часть восьмая, т. II: Акты Барского староства XVII–XVIII в. К., 1894 // Записки НТШ. — Львів, 1895. — Т. VI. — С. 20–23.

24. Ю.С. [Сіцінський Ю.]: Грушевский М. Барское староство, исторические очерки, 1894, ст. VI + 308 + 1 табл. Дополнительные главы к исследованию: “Барское староство, исторические очерки”. К., 1894, ст. 309–400 + 1 карта. // Записки НТШ. — 1895. — Т. VI. — С. 23–25.

25. Lewicki A.: Hruszewskij M. Wstupnyj wykład z dawnioji istoryi Rusy, wyhołoszenyj u Lwiwskim uniwersyteti 30 weweśnia (starego stylu?) 1894. Str. 11 // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1895. — Rocznik IX. — S. 565–567.

1896

26. Щербина В.: Жерела до історії України-Руси. Під ред. М.Грушевського. Т. 1 // Киевская старина. — 1896. — Т. 44. — С. 37–41.

1897

27. Степович А.: Записки товариства имени Шевченка. Порядкував д-р. Ю.Целевич. Львов, 1892 г. Част. I // Славянские известия. — 1897. — С. 77–82.

28. Chamiec Ks.: Źródła do historyi Ukrainy-Rusi, wydawane przez Komissję archeograficzną Tow. Nauk. Im. Szewczenki. T. I. Lustracye królewsczyzn na ziemiach Halickiej i Przemyskiej z roku 1565–1566. Lwów, 1895 // Biblioteka Warszawska. — 1897. — Tom II. — S. 181–187.

29. Jabłonowski A.: Starostwo barskie. Hruszewskij M. Barskoje Starostwo. Istoriceskije oczerki. Kijew, 1894 // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1897. — Rocznik XI. — S. 64–73.

1898

30. Флоринский Т. Критико-библиографический обзор новейших трудов и изданий по славяноведению // Университетские известия. — Киев, 1898. — № 11. — С. 203–219.

31. Щербина В.: Жерела до історії України-Руси / Під ред. М.Грушевського. Т. 2 // Киевская старина. — 1898. — Т. 60. — С. 25–27.

1899

32. Грушевський Мих. Історія України-Руси. Т. I. У Львові, 1898 // Věstník Slovanských Starožytnosti. — Praha, 1899. — Svazek II. — S. 54. Стаття була подана без зазначення авторства.

33. Кордуба М.: Грушевський Михайло. Історія України-Руси. Том I. До початку XI віку. У Львові. 1898. 8°, стр. [IV] — 495. 2 карти (Hruševskij M. Die Geschichte von Ukraina. Bd. I) // Věstník Slovanských Starožytnosti. — Praha, 1899. — Svazek III. — S. 63–67.

34. Новый труд по истории Украины-Руси // Киевская старина — 1899. — Т. 64. — С. 35. Стаття була подана без зазначення авторства.

1900

35. Brückner A. Publikationen der Szewczenko-Gesellschaft // Archiv für Slavische Filologie. Herausgegeben von V. Jagić. — Berlin, 1900. — Zweiundzwanzigster band. — S. 291–300.

1901

36. Флоринский Т. Критико-библиографический обзор новейших трудов и изданий по славяноведению // Университетские известия. — Киев, 1901. — № 4. — С. 38–45.

1902

37. Доманицький В.: Історія України-Руси. Проф. Михайла Грушевського. Видання Наукового товариства ім. Шевченка. Львів 1898–1900. Томи: I (1–495 стр.), II (1–403), III (1–700) // Киевская старина. — 1902. — Т. LXXIX. — С. 186–193.

38. Brückner A. Neuere Arbeiten zur slavischen Volkskunde // Zeitschrift des Vereins für Volkskunde. — Berlin, 1902. — S. 228–237.

1903

39. Доманицький В.: М.Грушевський. Історія України-Руси. Том IV. XIV–XVI віки — відносини політичні. (Збірник історично-філософської секції Наукового товариства імені Шевченка, томи VI і VII). У Львові, 1903, стр. 1–532, in 8° + карта // Киевская старина. — 1903. — Т. LXXXIII. — Декабрь. — С. 163–171.

40. Жерела до історії України-Руси. Під ред. М.Грушевського. Т. VII // Журнал Министерства народного просвещения. — Часть СССХХХХVII. — 1903. — Июнь. — С. 477. Стаття була подана без зазначення авторства.

1904

41. Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Т. I. Видання друге, розширене. У Львові, 1904 // Літературно-науковий вістник. — 1904. — Т. 27. — С. 60. Стаття була подана без зазначення авторства.

42. Новые труды по истории Украины // Киевская старина — 1904. — Т. 87. — С. 163. Стаття була подана без зазначення авторства.

1905

43. [Сторожев В.]: Проф. М.С. Грушевский. Очерк истории украинского народа. СПб., 1904 г. // Русская мысль. — 1905. — Кн. 2. — С. 57–59.

44. А. Я. [Яцимирський А.]: Проф. М.Грушевский. Очерк истории украинского народа. СПб., 1904 // Исторический вестник. — 1905. — № 2. — С. 694–695.

45. В. [Гнатюк В.]: М.Грушевський. Етнографічні категорії й культурно-археологічні типи в сучасних студіях Східної Європи. “Сборник по славяноведению”, Петербург, 1904 // Літературно-науковий вістник. — 1905. — Т. 29. — С. 142.

46. В. [Гнатюк В.]: М.Грушевський. Звичайна схема “русской” історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства. “Сборник по славяноведению”, Петербург, 1904 // Літературно-науковий вістник. — 1905. — Т. 29. — С. 142–143.

47. В. [Гнатюк В.]: М.Грушевський. Спирні питання староруської етнографії. “Сборник по славяноведению”, Петербург, 1904 // Літературно-науковий вістник. — 1905. — Т. 29. — С. 69–70.

48. В. [Гнатюк В.]: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Т. II. Видання друге, розширене // Літературно-науковий вістник. — 1905. — Т. 30. — С. 184.
49. В. Д. [Доманицький В.]: Спірні питання староруської етнографії. “Сборник по славяноведению”, Петербург, 1904 // Киевская старина. — 1905. — Т. 88. — С. 198–200.
50. В. С.: Проф. М.С.Грушевский. Очерк истории украинского народа. СПб., 1904 // Весы. Ежемесячник искусств и литературы. — 1905. — № 5. — С. 56–57.
51. Д. Д. [Дорошенко Д.]: Проф. М.Грушевский. Очерк истории украинского народа. С.-Петербург, 1904. С. 380+карта. Цена 2 руб. // Вестник воспитания. — 1905. — № 1. — С. 25–31.
52. Евг. Л. [Ляцкий Л.]: Статьи по славяноведению. Вып. I. СПб., 1904 // Вестник Европы. — 1905. — № 4. — С. 864–865.
53. Житецкий И.: Проф. Мих. Грушевский. Очерк истории украинского народа. С.-Петерб. 1904 // Вестник Европы. — 1905. — № 3. — С. 410–422.
54. Копач І. Може епохальна книга // Діло. — 1905. — Ч. 131–132; Ч. 135; Ч. 137; Ч. 139–141.
55. Лотоцкий А.: Проф. Михаил Грушевский. “Очерк истории украинского народа” // Журнал для всех. — 1905. — № 8. — С. 520.
56. Н. К-ш-ъ.: Проф. М.С.Грушевский. Очерк истории украинского народа. СПб., 1904 // Русская старина. — 1905. — Январь. — Библиографический листок.
57. Павлов Н.М. Ученый труд господина профессора Грушевского “Очерк истории украинского народа” // Мирный труд. — Харьков, 1905.
58. Радченко К.: Статьи по славяноведению. Выпуск I. Под редакцией ординарного академика В.И.Ламанского. Издание второго отделения Императорской академии наук. С.-Пб., 1904. 4^о II+336 // Журнал Министерства народного просвещения. — Часть CCCLXI. — Октябрь. — СПб., 1905. — С. 443–453.
59. С. Т. [Томашівський С.]: Історія України-Руси. Написав М.Грушевський. Т. V. У Львові, 1906 // Літературно-науковий вістник. — 1905. — Т. 31. — С. 97–98.
60. Сторожев В.: Проф. М.С.Грушевский. Очерк истории украинского народа. СПб., 1904 г. in 8-vo. Стр. 8 нен[ум.] + 380 + 2 нен[ум.] + карта. Ц. 2 руб. // Мир Божий. Ежемесячный литературный и научно-популярный журнал для самообразования. — 1905. — № 2. Февраль. — С. 49–51.
61. Сторожев В.: Проф. М.С.Грушевский. Очерк истории украинского народа. СПб., 1904 г. in 8-vo. Стр. 8 нен[ум.] + 380 + 2 нен[ум.] + карта. Ц. 2 руб. // Научное слово. — 1905. — № 2. — С. 131–134.
62. Томашівський С. Нова книжка — нові часи (Проф. М.Грушевський — Очерк истории украинского народа. С.Петербург, 1904, ст.. 380, 8^о) // Літературно-науковий вістник. — 1905. — Т. 29. — С. 43–53.
63. Флоринский Т.Д. Критико-библиографический обзор новейших трудов и изданий по славяноведению // Университетские известия. — 1905. — № 11. — С. 183–189.
64. Черепин В. [Прокопович В.]. Родная история (Проф. Мих. Грушевский. Очерк истории украинского народа. СПб., 1904. С. 380. Ц. 2 р.) // Киевская старина. — 1905. — Т. LXXXIX. — Отдел I. — С. 228–233.

65. Чечулин Н.: Проф. Мих. Грушевский. Очерк истории украинского народа. СПб., 1904. Стр. 380. Цена 2 р. // Журнал Министерства народного просвещения. — Седьмое десятилетие. — Часть CCCLVIII. Апрель. — СПб., 1905. — С. 393–399.

1906

66. А. Л. [Лотоцький О.]: М. Грушевський. Історія України-Руси. Т. V, ч. I и II. У Львові... // Украинский вестник. — СПб., 1906. — № 3. — С. 195.

67. А. Я. [А. Яцимирский]: Проф. М. С. Грушевский. Очерк истории украинского народа. Издание второе, дополненное. СПб., 1906 // Исторический вестник. — 1906. — Том CV. — С. 603–605.

68. Д. Д. [Дорошенко Д.]: Грушевский М. С. Очерк истории украинского народа. — 2-е изд. — 1906 // Украинский вестник. — СПб., 1906. — № 3. — С. 195–196.

69. Д. Д.-ко. [Дорошенко Д.]: Грушевський Мих. Очерк истории украинского народа. Издание второе, дополненное. СПб., 1906 // Рідний край. Часопись політична, економічна, літературна і наукова. — Полтава, 1906. — Число 21. — С. 15.

70. Доманицький В.: Мих. Грушевский, проф. Очерк истории украинского народа. Издание второе, дополненное. С.-Петербург, 1906, 1–512 // Нова Громада. Літературно-науковий місячник. — 1905. — № 5. — С. 152–153.

71. І. Ф. [Франко І.]: Hruševskij M. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I Bd. Leipzig, Teubner 1906 // Літературно-науковий вістник. — 1906. — Т. 33. — С. 595.

72. Історія України проф. Грушевського // Киевская старина — 1906. — Т. 92. — С. 31. Стаття була подана без зазначення авторства.

73. Історія України-Руси. Написав М. Грушевський. Т. V. У Львові, 1906 // Літературно-науковий вістник. — 1906. — Т. 34. — С. 403. Стаття була подана без зазначення авторства.

74. Копач І.: Michael Hruševskij. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I Band: Urgeschichte des Landes und des Volkes. Anfänge des Kijever Staates. Autorisierte Übersetzung aus der zweiten ukrainischen Ausgabe. Kommissions-verlag vjn B. G. Teubner in Leipzig 1906, 8°, сторін: XVIII + 754 + мапа Ost-Europa in den Zeiten der Formierung des Kijever Reiches. Ціна 21.60 корон // Діло. — 1906. — Ч. 34. — 15 (28) лютого.

75. Лотоцький А.: Проф. Михаил Грушевский. Очерк истории украинского народа. Издание второе, дополненное. СПб., 1906. I–VIII. 1–512 // Вестник Европы. — 1906. — Том III. — С. 366–368.

76. Проф. Мих. Грушевський. Украинство в России, его запросы и нужды (Глава из "Очерков истории украинского народа"), С.-Петербург, 1906 // Русская мысль. — 1906. — № 7. — С. 181–182. Стаття була подана без зазначення авторства.

77. С. Т. [Томашівський С.]: Проф. Мих. Грушевський. Украинство в России, его запросы и нужды (Глава из "Очерков истории украинского народа"), С.-Петербург, 1906 // Літературно-науковий вістник. — 1906. — Т. 35. — С. 172–173.

78. Сторожев В.: Проф. М. С. Грушевский. Очерк истории украинского народа. Издание второе, дополненное. СПб., 1906 // Образование. Журнал литературный и общественно-политический. — 1906. — № 6. — С. 109–112.

79. Brückner A. Dogmat normański // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1906. — Rocznik XX. — S. 664–679.

80. Tomaschowskyj S. Dr. Eine Geschichte der Ukraine in deutscher Sprache (Hruševskyj M. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. Leipzig, 1906) // Ukrainische Rundschau. — 1906. — № 12. — S. 457–462.

1907

81. Брікнер А. Норманська догма // Руслан. — 1907. — Ч. 188–195.

82. В. Д-ий. [Доманицький В.]: Грушевський М. Про старі часи на Україні. Спб., 1907 // Україна. — 1907. — Т. II. — Кн. 1. — Част. 1. — С. 99–102.

83. Джиджора Ів.: Проф Мих. Грушевський. Национальный вопрос и автономия // Літературно-науковий вістник. — 1907. — Т. 39. — С. 451–452.

84. Ікс.: Грушевський М. Национальный вопрос и автономия. Спб., 1907; Его же. Единство или распадение России // Україна. — 1907. — Т. III. — Кн. 1–2. — С. 250–253.

85. Копач І.: Михайло Грушевський: Про старі часи на Україні. Петербург, 1907 // Учитель. — Львів, 1907. — Ч. 8 і 9. — С. 144.

86. М. Ж. [Дорошенко Д.]: Проф. Мих. Грушевський. Освобождение России и украинский вопрос. Спб., 1907 // Україна. — 1907. — Т. III. — Кн. 1–2. — С. 253–257.

87. Мицькович В.: Hruševskyj M. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I Bd. Leipzig, Teubner, 1906 // Руслан. — 1907. — Ч. 196–201.

88. Проф. Мих. Грушевський. Освобождение России и украинский вопрос. Спб., 1907 // Учитель. — Львів, 1907. — Ч. 17 і 18. — С. 272. Стаття була подана без зазначення авторства.

89. Eine Geschichte der Ruthenen. Von Dr. R. Stübe. (Beilage zur Allgemeinen Zeitung. Ausgabe in Wochenheften. Verantwortlicher Herausgeber in. V.: Alfred Frhr. V. Mensia. München, 1907. Heft 44, Nr. 151–154. Ausgegeben 24 August) // Руслан. — 1907. — Ч. 201. — С. 4; Ч. 202. — С. 4; Ч. 203. — С. 4.

90. Höttsch O.: Michael Hruševskyj. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I. Urgeschichte des Landes und des Volkes. Anfänge des Kijever Staates. Autorisierte Übersetzung aus der 2. ukrainischen Ausgabe. 1906. Leipzig, B. G. Teubner. 753 S. mit einer Karte. M. 18 // Historische Vierteljahrshrift. — Leipzig, 1907. — B. X. — S. 222–225.

91. Jorga N.: Hruševskyj Michael. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I Band. Urgeschichte des Landes und des Volkes, Anfänge des Kijever Staates. Autorisierte Uebersetzung aus der zweiten ukrainischen Ausgabe. Leipzig, 1906. Teubner in Komm. (XVIII, 754 S. Gr. 8. mit 1 Karte) // Literarisches Zentralblatt für Deutschland. — Leipzig, 1907. — № 17. — S. 533–534.

92. Lepkyj B. Z ukrajinské vědy // Slovansky Přehled. — Praha, 1907. — Ročník IX. — S. 15–17.

93. Milkowicz [W.]: Hruševskyj Michael. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I. Bd. 8°, XVIII und 754 S. Leipzig, Teubner, 1906 // Mitteilungen des Instituts für österreichische geschichtsforschung. Redigirt von Oswald Redlich. — Innsbruck, 1907. — Band XXVIII. — S. 527–535.

94. Stübe R. Eine Geschichte der Ruthenen. Michael Hruševskyj. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I. Bd. Urgeschichte des Landes und des Volkes. Anfänge des Kijever Staates. Autorisierte Übersetzung aus der zweiten ukrainischen Ausgabe.

Kommissions Verlag von B.G. Teubner. Leipzig, 1906. (XVIII u. 753 S. Preis 18 M.) // Beilage zur Allgemeinen Zeitung. – München, 1907. – Band III. – S. 617–623.

1908

95. Александров И.: Проф. Мих. Грушевський: Освобождение России и украинский вопрос. Спб., 1907 // Исторический вестник. – 1908. – № 8. – С. 695–697.

96. Джиджора Ів.: Проф Мих. Грушевський. З бiжучої хвилі. Київ, 1907 // Літературно-науковий вістник. – 1908. – Т. 42. – С. 195–196.

97. Доманицький В.: Історія України-Руси. Написав Михайло Грушевський. Том VI. Життя економічне, культурне, національне XIV–XVII віків, стор. 667 // Рада. – К., 1908. – № 119. – С. 2–3.

98. Доманицький В.: Історія України-Руси. Написав Михайло Грушевський. Том VI. Життя економічне, культурне, національне XIV–XVII віків, стор. 667 // Буковина. – Чернівці, 1908. – Ч. 63. – С. 1–2; Ч. 64. – С. 2.

99. Залізняк М.: Грушевський М. Історія України-Руси. Т. VI. Життя економічне, культурне, національне XIV–XVII віків. Київ–Львів, 1907. Ст. 670. Ціна 3 р. 50 к. // Літературно-науковий вістник. – 1908. – Т. 43. – С. 582–585.

100. М. П. [Павловський В.]: Мих. Грушевський “З бiжучої хвилі”. Статті й замітки на теми дня 1905–1906 рр. Київ, 1907. 126 стор. Ц. 50 коп. // Рада. – Київ, 1908. – № 64. – С. 2–3.

101. Томашівський С.: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VI. Київ–Львів, 1907, ст. 667. Ціна 7.50 к. // Діло. – 1908. – 25 цвітня. – Ч. 92. – С. 7.

102. Goetz L. K.: Michael Hruševskýj [ord. Prof. f. allg. Geschichte (ruthenisch) an der Univ. Lemberg]. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. 1. Bd.: Urgeschichte des Landes und des Volkes. Anfänge des Kijver Staates. Autor. Übersetzung aus der 2. ukrainischen Ausg. Leipzig, in Komm. bei B.G. Teubner, 1906. XVIII u. 753 S. 8° mit 1 Karte. M. 18 // Deutsche Literaturzeitung. – Berlin, 1908. – № 8. – XXXIX. – S. 495–496.

103. J.L.: Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I. Bd.: Urgeschichte des Landes und Volkes. Anfänge des Kijever Staates. Von M. Hruševskyj. Autorisierte Übersetzung aus der zweiten ukrainischen Ausgabe. Leipzig, B.G. Teubner. 1906. XVIII u. 754 S. // Historische Zeitschrift. – München und Berlin, 1908. – 5 Band. – S. 180–182.

104. Kolankowski L. Pomysły i idee ukraińskie Prof. M. Hruszewskiego // Świat Słowiański. – Kraków, 1908. – Rocznik IV. – Styczeń. – S. 19–30.

105. Slavik J.: Hruševskýj Michael. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes. I. Band. Urgeschichte des Landes und des Volkes, Anfänge des Kijever Staates. Autorisierte Übersetzung aus der zweiten ukrainischen Ausgabe. Leipzig, 1906, str. XVIII + 753 + 1 Karte // Český Časopis Historický. – Praha, 1908. – Sešit 2. – S. 214–217.

1909

106. Залізняк М.: Грушевський М. Історія України-Руси. Т. VII. К.-Львів, 1909 // Літературно-науковий вістник. – 1909. – Т. 48. – С. 200–201.

107. Корсаков Д.А. Отзыв о сочинении М.С. Грушевского: “Очерк истории украинского народа”, изд. 2-е, дополненное. СПб. 1906. (с приложением трех географических карт) // Записки Императорской академии наук по Историко-филологическому отделению. – 1909. – Т. 10. – Вип. 1. – С. 471–498.

108. Лукич Л. [Левицький В.]: Михайло Грушевський. Про батька козацького Богдана Хмельницького. Київ, 1909, стор. 93 + 10 ілюстрацій. Видав[ництво] "Лан", № 4, ціна 25 коп. // Літературно-науковий вістник. — 1909. — Т. 48. — С. 630—633.

109. О. Л. [Лотоцький О.]. Нова книжка про козацькі часи (Михайло Грушевський: Історія української козаччини. Том I. Сторін X + 624. Вісім. Київ—Львів, 1909. Накладом "Наукового Товариства ім. Шевченка" у Львові. Ціна 3 руб. 50 коп.) // Буковина. — 1909. — Ч. 175. — С. 1—2.

110. [Славинський М.]: Грушевський М. Історія України-Руси. Т. VII. Київ—Львів, 1909 // Вестник Европы. — 1909. — № 11. — С. 419—421.

111. Brückner A. O Rusi normańskiej jeszcze słów kilka // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1909. — Rocznik XXXIII. — S. 362—371.

112. Kadlec K.: Hruševskýj Mychajlo. Istorija Ukrajiny-Rusy (6. svazek, Lvov, 1907) a Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes (1 sv. Lipsko, 1906) // Sborník Věd Právních a Státních. — 1909. — Ročník IX. — S. 298—305.

1910

113. А. Я. [Яцимирський А.]: Історія України-Руси. Написав Михайло Грушевський. Том VII. Козацькі часи до р. 1625. Киев—Львов. Стр. X + 624. Ціна 3 р. 50 к. // Исторический вестник. — 1910. — № 9. — С. 1072—1073.

114. К. [Крип'якевич І.]: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VII. Козацькі часи до р. 1625. Київ—Львів, 1909; стор. X+628; ціна 8 К. // Молода Україна. — 1910. — Ч. I. — С. 38.

115. К. [Крип'якевич І.]: Михайло Грушевський. Про батька козацького Богдана Хмельницького // Молода Україна. — 1910. — Ч. I. — С. 38—39.

116. Кордуба М.: Михайло Грушевський: Про батька козацького Богдана Хмельницького. Київ, 1909. Видавництво "Лан", ч. 4. // Каменярі. — 1910. — Число 1. — С. 14—15.

117. Флоринский Т.Д. Критико-библиографический обзор новейших трудов и изданий по славяноведению // Университетские известия. — 1910. — № 11 — С. 1—16.

118. Woczkowski H.: Мих. Грушевський. Студії з поля суспільних наук і статистики. Львів, 1909 // Slovansky Přehled. — Praha, 1910. — Ročník XII. — S. 478—479.

119. Slavik J.: Hruševskýj Michajlo. Istorija ukrajinskoj Kozáččini. Т. I. do roku 1625. Kijev-Lvov, 1909. Kripjakevič Ivan. Materiali do istorii ukrajinskoj Kozáččini. Т. I. Dokumenti ro rik 1631. Lvov, 1908 // Český Časopis Historický. — Praha, 1910. — Sešit 3. — S. 335—339.

1911

120. В. Н. П-н [Перетц В.]. Иллюстрации в новом издании "История Украины" проф. М.С.Грушевского // Искусство. Живопись, графика, художественная печать. — К., 1911. — № 5. — С. 245—249.

121. Василенко Ник. Нова книга з давньої руської історії. Проф. Мих. Грушевський. Киевская Русь. Том первый. Введение. Территория и население в эпоху образования государства. Извлечено из 2-го украинского издания. 1911. Ціна 3 руб. // Вестник Европы. — СПб., 1911. — Март. — С. 296—303.

122. Залізняк М.: Михайло Грушевський. Ілюстрована історія України. Ст. 556 і 400 малюнків. Київ—Львів, 1911 // Літературно-науковий вістник. — 1911. — Т. 54. — С. 534—536.
123. Кизеветтер А.: Проф. Мих. Грушевський. Киевская Русь. Т. I. Извлечено из 2-го украинского издания. СПб, 1911. Стр. 490. Ц. 3 р. // Русская мысль. — 1911. — № 2. — С. 46—47.
124. К-ч.: Ілюстрована історія України, написав М. Грушевський. Київ—Львів // Рідний край. — К., 1911. — № 15. — С. 11—13.
125. Русова С. Два новых исследования по украиноведению // Вестник воспитания. — 1911. — № 8. — С. 12—18.
126. Славинский М.: Проф. Мих. Грушевський. Очерк истории украинского народа. — СПб., 1911 // Вестник Европы. — 1911. — № 8. — С. 408.
127. Korduba M.: Hruševskýj M. Anfänge des slawischen Lebens // Zeitschrift für osteuropäische Geschichte. — 1911. — Bd. 2. — S. 120—121.
128. Korduba M.: Hruševskýj M. Zaporoger Kosaken in Banat // Zeitschrift für osteuropäische Geschichte. — 1911. — Bd. 2. — S. 127.
129. Korduba M.: Hruševskýj M. Zur Frage der Vjatiči // Zeitschrift für osteuropäische Geschichte. — 1911. — Bd. 2. — S. 121.
130. Rawita Gawroński Fr. Profesor Hruszewskij i jego Historya Ukrainy-Rusi. Kilka słów, kilka uwag // Świat Słowiański. — Roczник VII. — Kraków, 1911. — Maj. — S. 337—356.

1912

131. Василенко Ник. Иллюстрированная история Украины на русском языке (Библиографическая заметка) // Киевская мысль. — К., 1912. — № 353. — С. 3—4.
132. Вороний М.: Мих. Грушевський. Про українську мову і українську школу. Київ, 1912 // Літературно-науковий вістник. — 1912. — Т. 59. — С. 231.
133. Гріщинський В.: Культурно-національний рух на Україні в XVI—XVII віці // Українська хата. — К., 1912. — Червень. — С. 362—365.
134. Д. Д-ко [Д. Дорошенко]: Проф. Мих. Грушевський. Иллюстрированная история Украины. — С.-Петербург, б.г. // Украинская жизнь. — 1912. — № 12. — С. 118—119.
135. Д. Д-ко [Дорошенко Д.]: Мих. Грушевський. Культурно-національний рух на Україні в XVI—XVII віці. Київ—Львів, 1912. Стр. 248. // Украинская жизнь. — 1912. — № 9. — С. 106—109.
136. Д. Д-ко [Дорошенко Д.]: Мих. Грушевський. Про українську мову і українську школу. Київ, 1912 // Украинская жизнь. — 1912. — № 7—8. — С. 138—140.
137. Дорошенко Вол.: Мих. Грушевський. Культурно-національний рух на Україні в XVI—XVII віці. Київ—Львів, 1912, ст. 248 // Літературно-науковий вістник. — 1912. — Т. LVIII. — С. 296—298.
138. Дорошенко Д.: Михайло Грушевський. Ілюстрована історія України. Київ—Львів. 1911. Стор. 556. Ціна 2 руб. // Украинская жизнь. — 1912. — № 1. — С. 128—131.
139. К. С.: М. Грушевський. Про українську мову і українську школу. К., 1912 // Світло. — 1912. — Книжка дев'ята. — С. 90—91.
140. М[аксим] Г[ригорович]: Грушевський М. Про українську мову і українську школу // Рада. — 1912. — № 106.

141. Могилянський Мих.: М.Грушевський. Культурно-національний рух (движение) на Україні в XVI–XVII віці, 248 стр., Київ–Львов, 1912. Ц. 1 р. 35 коп. // Речь. – СПб., 1912. – № 234. – С. 3.
142. М. С. [Возняк М.]: Грушевський. Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII в. Київ–Львів, 1912 // Рада. – 1912. – № 143. – С. 2–3.
143. М. Ф. [Федюшка М.]: Михайло Грушевський – Ілюстрована історія України, Київ–Львів, 1911, ст. 556 // Записки НТШ. – 1912. – Т. СХ. – С. 221–222.
144. Т. З.: Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII віці // Сніп. – Харків, 1912. – Ч. 23–24. – С. 16.
145. Франко І. Причинки до історії України-Руси. – Львів: Накл. автора, 1912. – [1], 196 с.
146. Школяр: Мих. Грушевський. Про українську мову і українську школу. Київ, 1912; С. Тодосієнко. Розмова про школу. Вид. “Дзвін”, № 3. 1912 // Українська хата. – К., 1912. – Травень. – С. 303.
147. [М’якотін В.]: Мих. Грушевський. Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII в. Київ–Львів, 1912. Стр. 248. Ціна не обозначена // Русское богатство. – 1912. – № 11. – С. 392–393.
148. Kadlec K.: Михайло Грушевський, Ілюстрована історія України. Київ–Львів, 1911. Stran 551 // Časopis Musea Království Českého. – Praha, 1912. – Svazek první. – S. 176–178.
149. Korduba M. Die Anfänge des ukrainischen Kosakentums (Mychajlo Hruševskyj. Istorija Ukrajiny-Rusy [Geschichte der Ukraine] Bd. VII. Kozacki časy do r. 1625 [Zeitalter der Kozaken bis z. J. 1625]. Kiev–Lemberg 1909. (X + 624 S.). Materialy do istoriji ukrajinskoji kozoččyny vydani pid zahalnoju redakcijeju M. Hruševskoho [Materialien zur Geschichte des ukrainischen Kosakentums, hrg. Unter Leitung des Prof. Hruševskyj] Bd. I. Dokumenty po rik 1631 zibrav i vydav Ivan Krypjakevyč [Dokumenty bis zum J. 1631, gesammelt und hrg. Von J. Krypjakevyč]. Lemberg 1908. (46 + 407 S.) [Vol. VIII der Fontes historiae ukraino-russicae.] // Zeitschrift für Osteuropäische Geschichte. – Berlin, 1912. – Band II. – S. 367–379.
150. М. З. [Зеров М.]: Проф. Мих Грушевский. Иллюстрированная История Украины. СПб., б.г. // Світло. – 1912. – № 4. – С. 73–74.
151. В. П. Искусство старой Украины в новом труде проф. М.С.Грушевского (“Культурно-национальный рух на Україні в XVI–XVII віці”, Київ–Львів, 1912) // Искусство. Живопись, графика, художественная печать. – К., 1912. – № 7–8. – С. 301–303.

1913

152. Вернадский Г.: Проф. М.Грушевский. История украинского козачества до соединения с Московским государством. Т. I. До начала XVII века. (Извлечено из VII т. “Історії України-Руси”). СПб. и Киев. 1913. Ц. 2 р. 50 к. // Русская мысль. – 1913. – Декабрь. – С. 462–463.
153. Д. Д-ко [Дорошенко Д.]: Исследование проф. М.Грушевского по истории украинского козачества. Проф. М.Грушевский. История украинского козачества. Том первый. До начала XVII века (Извлечено из VII тома “Історії України-Руси”. Киев, 1913. Ст. 408. Ц. 2 р. 50 к. // Украинская жизнь. – 1913. – № 4. – С. 95–101.

154. Дорошенко Д.: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VIII, частина I. Київ—Львів, 1913 // Літературно-науковий вістник. — 1913. — Т. 64. — С. 375—377.

155. М. С. [Возняк М.]. Історія національно-культурного зриву наших предків (Мих. Грушевський. Культурно-національний рух на Україні в XVI—XVII віці Київ—Львів, 1912), 8^о, стор. 248, ціна брошурованого примірника 3.50 кор[он], а в розкішній полотняній оправі 5.50 кор[он] // Письмо з Просвіти. — Львів, 1913. — Ч. 2. — С. 44—48.

156. Михайло Грушевський — Історія України-Руси, том VIII, частина I. Київ, 1913 // Ілюстрована Україна. — Львів, 1913. — Ч. 12. — С. 11. Стаття була подана без зазначення авторства.

157. Михайло Грушевський. Культурно-національний рух на Україні в XVI—XVII в. Київ—Львів, 1912 // Ілюстрована Україна. — Львів, 1913. — Ч. 1. — С. 14. Стаття була подана без зазначення авторства.

158. Михайлов П.: Проф. Мих. Грушевский. Киевская Русь. Т. I. Введение. Территория и население в эпоху образования государства. СПб. 1911. Стр. VI + 490. Цена 3 руб. // Журнал Министерства народного просвещения. Новая серия. — Часть XLVII. Октябрь. — С-Пб., 1913. — С. 389—403.

159. Могилянский Мих.: Проф. Мих. Грушевский. Иллюстрированная история Украины. — СПб., 1913 // Речь. — СПб., 1913. — № 34. — С. 3.

160. Пресняков А.: Проф. Мих. Грушевский. Киевская Русь. Т. I.: Введение. Территория и население в эпоху образования государства. СПб, 1911 // Известия Отделения русского языка и словесности Императорской академии наук. — Том XVII. — Кн. 1. — СПб., 1913. — С. 291—299.

161. Проф. М.Грушевский. История украинского козачества до воссоединения с Московским государством. Том I. До начала XVII века. СПб., 1913 // Вестник Европы. — 1913. — № 1. — С. 169. Стаття була подана без зазначення авторства.

162. Рожков Н.: Проф. Мих. Грушевский. Иллюстрированная история Украины. Авторизованный перевод со второго украинского издания. С 387 рисунками. СПб., 1913. Цена 3 руб. 50 коп. // Современный мир. — 1913. — № 4. — С. 119—121.

163. Русова С.: Проф. М.Грушевский. Иллюстрированная история Украины (Авторизованный перевод со второго украинского изд[ания]) с 387 рис. СПб., 1913. Ц. 3 р. 50 к. // Русская школа. — 1913. — № 1 — С. 30—31.

164. Kolankowski L. Kilka uwag o Prof. M.Hruszewskiego Historji Ukrainy-Rusi. — Lwów, 1913. — 20 s.

165. Kolankowski L.: Hruszewski Mich. Istorija Ukrainy-Rusi, t. IV (2-gie wyd.) str. 535, Kijów—Lwów, 1907, V. 1, str. VII, 384, 2, str. 385—687, Lwów, 1905, VI, str. 667, Kijów—Lwów, 1907 // Kwartalnik Historyczny. — Lwów, 1913. — Rocznik XXVII. — S. 348—365.

166. Korduba M.: Hruševskij M. 1851—1911. Dem Andenken Jakiv Šulhyns // Zeitschrift für osteuropäische Geschichte. — 1913. — Bd. 3. — S. 119.

1914

167. А. Л. [Лотоцький О.]: Украинский народ в его прошлом и настоящем. Том I. Петроград, 1914 г. // Вестник воспитания. — 1914. — № 8. — С. 19—24.

168. Библиофил: Украинский народ в его прошлом и настоящем. Том I. Петроград, 1914 г. // Украинская жизнь. — 1914. — № 5–6. — С. 113–114.
169. Василенко Мик.: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VIII, частина I. Київ—Львів, 1913 // Україна. — 1914. — Кн. III. — С. 82–84.
170. Василенко Ник.: Проф. М.С. Грушевский. История украинского козачества, до соединения с Московским государством. Том первый, до начала XVII века (Извлечено из VII тома “Історія України-Руси”). Киев, 1913. Стр. 398. Цена 2 руб. 50 коп. // Киевская мысль. — 1914. — № 25. — С. 3.
171. Василенко Ник.: Проф. Мих. Грушевский. Иллюстрированная история Украины. Авторизованный перевод со второго украинского издания. С 387 рисунками. СПб., стр. XVI, 536. Цена 3 руб. 50 коп. // Голос минувшего. — 1914. — № 2 (Февраль). — С. 252–257.
172. М. Сл. [Славинський М.]: Проф. М.Грушевский. История украинского козачества. До соединения с Московским государством. Том второй. СПб., 1914 // Вестник Европы. — 1914. — № 3. — С. 397–398.
173. П. Ст. [Стебницький П.]: Украинский народ в его прошлом и настоящем. Том I. Петроград, 1914 // Вестник Европы. — 1914. — № 5. — С. 352.
174. Пичета В.: Грушевский М. Історія України-Руси, т. VIII, ч. I. Київ—Львів, 1913. Ц. 2 рубля // Научный исторический журнал. — 1914. — № 4. — С. 122–124.
175. Пичета В.: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VIII. Частина I. Київ—Львів. 1913. Ц. 2 р. // Украинская жизнь. — 1914. — № 3 (Март). — С. 128–130.
176. Сріблянський М. [Шаповал М.]: Украинский народ в его прошлом и настоящем / Под редакцией проф. Ф.К.Волкова, проф. М.С.Грушевского, проф. М.М.Ковалевского, акад. Ф.Е.Корша, проф. А.Е.Крымского, проф. М.И.Туган-Барановского и акад. А.А.Шахматова. Том I, С.-Петербург, 1914 // Українська хата. — К., 1914. — Кн. VI–VII. — С. 474–475.
177. Korduba M.: Hruševskýj M. Zeitgenössische Schuldichtung über die Gefangenschaft Vyšneveckýjs // Zeitschrift für osteuropäische Geschichte. — 1913–1914. — Bd. 4. — S. 118.
178. Мl. [Máchal J.]: Украинский народ в его прошлом и настоящем. Том I. Петроград, 1914 г. // Časopis Musea Království Českého. — Praha, 1914. — Svazek třetí. — S. 358.

ЗМІСТ

<i>І.Гирич</i> . Допоміжна серія 50-томника Михайла Грушевського	V	
<i>В.Тельвак</i> . Рецензування праць Михайла Грушевського як історіографічна проблема (до 1914 року)	VIII	
<i>П.Г.[П.Голубовський]</i> : М.Грушевский. Южнорусские господарские замки	1	498
<i>П.Г.[П.Голубовський]</i> : М.Грушевский. Очерк истории Киевской земли	4	498
<i>Ол.Кізеветтер</i> : М.Грушевский. Очерк истории Киевской земли	11	498
<i>В.Б.[В.Боцяновський]</i> : М.Грушевский. Очерк истории Киевской земли	14	499
<i>Д[окто]р А.Чоловський</i> : Gruszewski M. Južnoruskije gospodarskije zamki	16	499
<i>[П.Мілюков]</i> : Очерк истории Кривичской и Дреговичской земель	17	500
<i>А.Шарловський</i> : Gruszewskij M. Oczerk istorii kijewskoj ziemi	22	501
<i>М.Драгоманов</i> : Записки Товариства ім. Шевченка	26	501
<i>А.Шарловський</i> : Serhienko M. Hromadskij ruch na Wkraini-Rusi w XIII wici	35	502
<i>А.Прохаска</i> : Hruszewskij M. Barskaja okolicznaja szlachta do końca XVIII w.	38	502
<i>В. Антонович</i> . Відгук про дисертацію магістранта М.С.Грушевського	40	503
<i>Н.М.[Н.Молчановський]</i> : 1) Архив Юго-Западной России. Часть 8, т. I. Материалы для истории местного управления ... 2) Часть 8, т. II. Акты Барского староства XVII—XVIII в. ... 3) М.Грушевский. Барское староство. Исторические очерки	42	505
<i>Ю.С.[Ю.Сіцінський]</i> : Грушевский М. Барское староство, исторические очерки	51	505
<i>А.Левицький</i> : Hruszewskij M. Wstupnyj wykład z dawnioji istorji Rusy	54	507
<i>А.Яблоновський</i> . Барське староство (Hruszewskij M. Barskoje Starostwo)	56	507
<i>Д[окто]р М.Кордуба</i> : Грушевський Михайло. Історія України-Руси. Том I	66	509
<i>В.Доманицький</i> : Історія України-Руси. Проф. Михайла Грушевського	71	511
<i>В.Доманицький</i> : М.Грушевський. Історія України-Руси. Том IV	77	512
<i>К.Радченко</i> : Статті по славяноведенню. Випуск I	84	513
<i>А.Я.[О.Яцимирський]</i> : Проф. М.Грушевский. Очерк истории украинского народа	93	513
<i>Г.Житецький</i> : Проф. Мих. Грушевский. Очерк истории украинского народа	95	514
<i>Д.Д.[Д.Дорошенко]</i> : Проф. М.Грушевский. Очерк истории украинского народа	106	515
<i>С.Томашівський</i> : Нова книжка — нові часи (Проф. М.Грушевський	111	516
<i>В.Черепин [В.Прокопович]</i> : Рідна історія (Проф. Мих.Грушевський	120	517
<i>М.Чечулін</i> : Проф. Мих. Грушевский. Очерк истории украинского народа	124	518
<i>В.Сторожев</i> : Проф. М.С.Грушевский. Очерк истории украинского народа	130	518
Може епохальна книжка(Написав д-р Іван Копач).....	134	520
<i>О.Лотоцький</i> : Проф. Михаил Грушевский. Очерк истории украинского народа.....	153	521
<i>Іван Копач</i> . Michael Hruševskýj. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes	156	523
<i>А.Брікнер</i> . Норманська догма	157	523
<i>Н.Йорга</i> : Hruševskýj Michael. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes	171	524
<i>В.Мількович</i> : Hruševskýj Michael. Geschichte des ukrainischen(ruthenischen) Volkes	173	526
<i>Д[окто]р Р.Штібе</i> . Історія русинів	183	545
<i>Отто Геч</i> : Michael Hruševskýj. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes	188	545
<i>Леопольд Карл Гетц</i> . Michael Hruševskýj [ord. Prof. f. allg. Geschichte (ruthenisch)	192	546
<i>J.L.</i> : Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes	195	547

<i>С.Томашівський</i> : Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VI	197	547
<i>В.Доманицький</i> : Історія України-Руси. Написав Михайло Грушевський. Том VI	200	548
<i>Мик.Залізник</i> : Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VI	205	549
<i>Ян Славік</i> : Hruševskuj Michael. Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes	209	550
<i>Д[окто]р Карел Кадлець</i> . Hruševškuj Mучajlo. Istorija Ukrajiny-Rusy	214	550
<i>Л.Лукич [В.Левицький]</i> : Михайло Грушевський. Про батька козацького Богдана Хмельницького	224	551
<i>О.Л.[О.Лотоцький]</i> . Нова книжка про козацькі часи.....	227	551
<i>Д.А.Корсаков</i> : Отзъвъ о сочинении М.С.Грушевского “Очерк истории украинского народа”	230	551
<i>А.Я.[О.Яцимирський]</i> : Історія України-Руси. Написав Михайло Грушевський. Том VII	257	553
<i>К.[І.Крип'якевич]</i> : Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VII	259	553
<i>Фр.Равіта-Гавронський</i> . Професор Грушевський і його Історія України-Руси. Кілька слів, кілька уваг	260	554
<i>О.Кізеветтер</i> : Проф. Мих. Грушевський. Киевская Русь. Т. I	277	556
<i>Мик.Василенко</i> . Нова книга з давньої руської історії. Проф. Мих.Грушевський	279	556
<i>М.Залізник</i> . Михайло Грушевський. Ілюстрована історія України	286	557
<i>Франко І.</i> Причинки до історії України-Руси	288	557
<i>Мих.Могилянський</i> . М.Грушевський. Культурно-національний рух (движение) на Україні	401	559
<i>Вол.Дорошенко</i> : Мих. Грушевський. Культурно-національний рух на Україні	404	560
<i>[В.М'якотін]</i> : Мих. Грушевський. Культурно-національний рух на Україні	407	561
<i>Мик.Василенко</i> . Ілюстрована історія України російською мовою	408	562
<i>Д.Дорошенко</i> . Михайло Грушевський. Ілюстрована історія України	411	562
<i>Д.Д.-ко.[Д.Дорошенко Д.]</i> : Мих. Грушевський. Культурно-національний рух на Україні	414	563
<i>В.Грицинський</i> . Культурно-національний рух на Україні в XVI—XVII віці	418	563
<i>М.С.[М.Возняк]</i> . Історія національно-культурного зриву наших предків.....	421	563
<i>О.Пресняков</i> : Проф. Мих. Грушевський. Киевская Русь. Т. I. Введение	427	564
<i>П.Михайлов</i> . Проф. Мих. Грушевський. Киевская Русь. Т. I. Введение	435	564
<i>С.Русова</i> : Проф. М.Грушевський. Иллюстрированная История Украины	447	565
<i>Д.Д.-ко.[Д.Дорошенко]</i> : Дослідження проф. М.Грушевського з історії українського козацтва	448	566
<i>М.Рожков</i> : Проф. Мих. Грушевський. Иллюстрированная история Украины.....	455	566
<i>Л.Колянковський</i> : Hruszewski Mich. Istorija Ukrajiny-Rusi, t. IV	459	567
<i>Г.Вернадський</i> : Проф. М.Грушевський. История украинского козачества	477	568
<i>Д.Дорошенко</i> : Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VIII	479	568
<i>Мик.Василенко</i> . Історія України-Руси. Написав Михайло Грушевський. Том VIII	482	568
<i>Мик.Василенко</i> . Проф. М.С.Грушевський. История украинского козачества	485	569
<i>Мик.Василенко</i> . Проф. Мих.Грушевський. Иллюстрированная история Украины	487	569
<i>М.Сл.[М.Славинський]</i> : Проф. М.Грушевський. История украинского козачества	493	569
<i>В.Пічета</i> : Михайло Грушевський. Історія України-Руси. Том VIII	494	571
<i>М.Сріблянський [М.Шаповал]</i> : Украинский народ в его прошлом и настоящем.....	496	571
КОМЕНТАРІ.....	498	
ПЕРЕЛІК РЕЦЕНЗІЙ НА ПРАЦІ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО (1890–1914 рр.)	573	
ПОКАЖЧИК ІМЕН.....	586	

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Грушевський Михайло Сергійович

Твори: У 50 томах

Том 46. Книга I

РЕЦЕНЗІЇ НА ПРАЦІ
МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО
(1890–1914)

Серія “Допоміжні матеріали: довідники, покажчики, архіви”

Редактор *Е.Главацька*
Художнє оформлення *С.Іванов*
Технічний редактор *І.Сімонова*
Коректор *О.Тростянчин*

Формат 70x100¹/₁₆. Папір офс. Гарн. Academy. Офс. друк. Ум. друк. арк. 51,19.
Обл.-вид. арк. 45,0. Тираж 5000 пр. Зам. 0215147

Державне підприємство
“Всеукраїнське спеціалізоване видавництво “Світ”
79008 Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк Державне видавництво «Преса України»
03047, м. Київ, пр-т Перемоги, 50

Грушевський М.С.

Г 91 Твори: У 50 т. / редкол.: [П. Сохань], Г. Папакін, І. Гирич та ін. — Львів : Світ, 2002 —.

Т. 46. Кн. I : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1890—1914) / упор. В. Тельвак. — 2015. — 632 с. — (Серія “Допоміжні матеріали: довідники, покажчики, архіви”).

ISBN 978-966-603-223-5;

ISBN 978-966-603-881-7 (Т. 46. Кн. I)

Том містить рецензії на праці вченого авторства визначних українських, польських, російських, німецьких та інших істориків. Публікації дозволяють реконструювати полеміку, котра точилася довкола історіографічних ідей М.Грушевського в науці його часу. Завдяки своїй жанровій специфіці опубліковані рецензії є важливим джерелом пізнання українознавчих дискусій кінця ХІХ — першої третини ХХ ст.

Для науковців та всіх, хто цікавиться історією України.

ISBN 978-966-603-223-5

ISBN 978-966-603-881-7 (Т. 46. Кн. I)

УДК 94(477)

ББК 63.3(4УКР)